

Nevyriausybinių neįgaliųjų organizacijų veiklos plėtotė socialinės integracijos kontekste

Irmina BENEŠEVIČIŪTĖ

*Šeduvos m. neįgaliųjų draugija
Vilniaus g. 6, LT-82225 Šeduva, Radviliškio r. sav.
El. paštas: irminute2@gmail.com*

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų (NVO) veiklos plėtotė socialinės integracijos kontekste. Aptariama NVO neįgaliųjų socialinė integracija, pateikiant mokslininkų teoretikų ir praktikų įvairias socialinės integracijos sampratas. Pristatomas empirinis tyrimas, kuriuo siekta atskleisti tiriamųjų požiūrį į NVO veiklos plėtotę ir patirtį. Straipsnio autorės atlikto kokybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad neįgaliųjų socioeducaciniai poreikiai NVO tenkinami ir atstovaujama NVO veiklos forma yra grupinė. Tyrimo rezultatai parodė, kad NVO administracija patiria iššūkių, tai valdžios institucijų atstovų biurokratizmas NVO atžvilgiu ir žinojimo apie neįgaluosius stoką. Atskleidžiami socialinės integracijos veiksniai, lemiantys NVO veiklos plėtotės pokyčius. Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais paaiškėjo, kad sėkminga neįgaliųjų socialinė integracija yra interesų atstovavimas, orientuotas į neįgaliųjų aktyvumą, NVO patiems darant įtaką valdžios sprendimams ir pačių neįgaliųjų gebėjimas kooperuotis NVO veikloje.

Pagrindiniai žodžiai: NVO veiklos plėtotė, socialinė integracija, neįgalieji.

Įvadas

Socialinė integracija reikšminga neįgaliesiems siekiant įsilieti į patį socialinį visuomenės tinklą, nes tai neįgaliojo teisė būti visapusiškai pripažintam žmogui visuomenėje. Anot I. Zaleskienės, Ž. Jurgutienės (2010), neįgalaus asmens įtraukimas į visuomenę, tai tikėjimas kiekvieno asmens prigimtine teise visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, kartu ir skirtumų pripažinimas. Vadinasi, neįgalus asmuo negali būti atskirtas nuo visuomenės, juolab žinant, kad iki šiol neįgalieji skirstomi į kitokius: tai „mes“ – normali visuomenės dalis ir „jie“, nukrypę nuo normų asmenys, t. y. kita visuomenės dalis, dažniausiai jie įvardijami kaip nenormalūs. A. Bagdonas, R. Lazutka ir kt. (2007), J. Ruškus (2002) atkreipia dėmesį, kad visuomenės įvairių posakių raiška dar labiau stigmatizuoja negalią turinčius asmenis, todėl kitokie asmenys skirstomi į „mes“ ir „jie“. Dažnai neįgalieji ieško pozityvios ir artimos žmonių grupės, kad galėtų bendrauti. Kuriant neįgaliesiems pozityvią aplinką, svarbus neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) vaidmuo. NVO pagrindiniai iniciatoriai buvo asmenys, turintys negalią, jų artimieji, siekdami įgyvendinti savo idėjas ir susiburti bendrai veiklai. Pabrėžtina, kad NVO taip pat atlieka tarpininko tarp *kitokių* asmenų ir visuomenės vaidmenį. Todėl jie pradėjo po truputį įsilieti ne tik į NVO veiklą, bet ir integruotis į visuomenę (Beneševičiūtė, 2013).

Lietuvoje neįgaliųjų socialinę integraciją, atstovaujant jų interesams, lemia reglamentuojantys teisės aktai. Neįgaliųjų socialinę integraciją reglamentuoja vienas iš pagrindinių teisės aktų – JT

Neįgaliųjų teisių konvencija (2010 05 27, Nr. XI–854), kurios tikslas – skatinti, apsaugoti ir užtikrinti visų neįgaliųjų visapusišką ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui. Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme (2013) pabrėžiama, kad, įgyvendinant neįgaliųjų socialinės integracijos idėjas, svarbu užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibrėžti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas ir kt. Tai – svarbūs žingsniai veiksmingai pačioms NVO atstovauti neįgaliųjų interesams, formuojant neįgaliųjų socialinę politiką. Kita vertus, teisinė bazė negali užtikrinti neįgaliųjų interesų atstovavimo, todėl realiai neįgalieji yra socialinės atskirties situacijoje. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti neįgaliųjų NVO veiklos plėtotę socialinės integracijos kontekste, nes nepakanka tyrimų, atskleidžiančių, kaip atstovaujami neįgaliųjų interesai remiantis socialinę politiką formuojančių ir vykdančių atstovų patirtimi ir požiūriu į NVO veiklą.

Įvairius neįgaliųjų NVO veiklos aspektus tyrė Lietuvos mokslininkai (Beneševičiūtė, 2014; Kėrytė, 2014; Beneševičiūtė, 2013; Radzevičienė, Juodraitis, Beneševičiūtė, 2013; Zaleskienė, Matulevičiūtė, 2013; Ruškus, Mažeikis, 2007; Senikaitė, 2006; Ruškus, 2002). Paminėtini ir užsienio autoriai (Islam, 2015; Guenther, 2011; Dijker, Alphen ir kt. 2011; Nikkhah, Redzuan, 2010; Ilieva 2006; Sadan, 2004; Lang, 2000), analizuojamos ir pateikiamos išsamios NVO neįgaliųjų socialinės veiklos kryptys bei teikiamos socialinės paslaugos, pristatoma gebėjimu kooperuotis NVO neįgaliųjų subjektyvi patirtis. Kol kas stokojama tyrimų, grindžiančių neįgaliųjų socialinės integracijos srityje dirbančių ir socialinę politiką formuojančių ir vykdančių požiūrį ir patirtį apie NVO veiklą. Socialinės integracijos kontekste NVO, teikianti socialines paslaugas neįgaliesiems, atstovaujant jų interesams įvairiomis atstovavimo formomis, požiūrio ir patirties analizė padėtų atskleisti, kokius NVO tenkina neįgaliųjų poreikius, kokią reikšmę ateityje turėtų NVO, siekiant integruoti neįgaliuosius į visuomenę.

Atsižvelgiant į šio tyrimo aktualumą ir naujumą, apibrėžta *tyrimo problema* – NVO yra labai svarbi aplinka neįgaliesiems, padeda jiems integruotis į visuomenę. Neįgaliųjų socialinė integracija gali būti sėkmingai plėtojama per NVO veiklą, tačiau neįgaliųjų NVO veiklos plėtotės klausimai mokslinėje literatūroje nenagrinėjami socialinę politiką formuojančių ir jų vykdančių atstovų požiūriu ir remiantis jų patirtimi. Vis dėlto neatskleidžia tiriamųjų požiūrio į NVO veiklą socialinės integracijos kontekste. Be to, anot L. Alčiauskaitės, L. Šinkariovos (2012), ši tema mūsų šalyje yra labai aktuali, ypač pastaruoju metu, kai vykdoma aktyvi neįgaliųjų socialinė integracija į visuomenę. Dažniausiai tiriant negalią daug dėmesio skiriama negalios problematikai ir pabrėžiami negatyvūs įvairių negalių aspektai, o neįgaliųjų turimiems ištekliams ir galimybėms tuos išteklius didinti skiriama mažai dėmesio, ypač NVO veikloje.

Todėl šiam tyrimui yra keliami šie *probleminiai klausimai*: koks neįgaliųjų interesų atstovavimo pobūdis NVO? Su kokiais sunkumais tenka susidurti NVO, atstovaujant neįgaliųjų interesams? Kokie socialinės integracijos veiksniai paskatintų neįgaliuosius būti aktyvesnius NVO? Atsakymai į šiuos probleminius tyrimo klausimus atskleistų neįgaliųjų socialinę integraciją per NVO veiklą, tai leistų ieškoti naujų būdų veiksmingiau atstovauti neįgaliųjų interesams NVO, kad būtų skatinamas lygiavertis pastarųjų dalyvavimas visuomenėje.

Tyrimo tikslas: atskleisti informantų patirtį ir požiūrį į NVO veiklos plėtotę.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti neįgaliųjų socialinės integracijos sampratą ir NVO svarbą šioje integracijoje.
2. Išsiaiškinti, kokios neįgalieji tikisi pagalbos iš NVO.

3. Atskleisti neįgaliųjų interesams atstovaujamas NVO veiklos formas.
4. Išsiaiškinti sunkumus, kylančius NVO administracijai ir socialinę politiką formuojantiems ir ją vykdančioms asmenims, atstovaujant neįgaliųjų interesams.
5. Atskleisti socialinės integracijos veiksmus, skatinančius NVO veiklos plėtotės pokyčius.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė. Kokybinis tyrimas, atliktas interviu metodu, o jo duomenys apdoroti turinio analizės metodu.

Tyrimo dalyviai: tyrime dalyvavo keturi socialinę politiką formuojantys ir ją vykdančios atstovai (du LR Seimo nariai ir du vykdomosios valdžios atstovai).

Neįgaliųjų socialinės integracijos samprata ir NVO svarba įgyvendinant integraciją

Atkūrus Nepriklausomybę, įvyko esminių pokyčių socialinės integracijos srityje: įkuriamos NVO ir plėtojama jų veikla, perimama užsienio patirtis. Neįgaliųjų iniciatyvos aktyvistai (angl. *disability movement*), kylantys iš apačios, bendruomeniniai neįgaliųjų judėjimai ir dalyvavimas bendruomenių veikloje sugebėjo keisti ne tik specialistų, visuomenės nuostatas, bet ir valstybinę neįgaliųjų socialinės integracijos politiką (Ruškus, 2002). Todėl sustiprėjo poreikis kurti ir steigti NVO, kurios pasižymėtų asmenų nuomonių įvairove, subjektyvia patirtimi ir pagalba silpniesiems (Beneševičiūtė, 2013). Reikia pasakyti, kad socialinės integracijos negalios politikos tikslai priklauso ir nuo demokratinų principų, kiek neįgalūs asmenys gali būti orūs visuomenėje. Neįgaliųjų socialinė integracija prasideda tada, kai tenkinami jų poreikiai, atstovaujama jų interesams, o svarbiausia – keičiamas požiūris į *kitokį* asmenį, juolab kad požiūris į neįgaliuosius dar vis negatyvus ne tik kaip į asmenis, bet ir neadekvačiai vertinama neįgaliųjų veikla. L. Radzevičienė (2003) teigia, kad šiandienis požiūris į skirtingo amžiaus neįgaliuosius ir vaikus, turinčius specialiųjų poreikių, kinta. Akcentuojama neįgaliųjų interesų, poreikių, motyvų, vertybių, kartu jų gyvenimo kokybės svarba. Šie žmonės gyvena ne šalia, bet kartu, jie ne globotiniai, o partneriai, bendri žmogiškieji poreikiai yra tie patys visų. Sėkmingai prasidėjusi integracija plėtojama, vadinasi, reikia suprasti specialiųjų poreikių asmenis ir veikti kartu (Radzevičienė, 2003: 9–11). Mokslininkai teoretikai ir praktikai pateikia įvairių socialinės integracijos sampratų ir sąvokų (žr. 1 lentelę).

Integracija vyksta prieštaringomis prasmėmis, kurios kyla kasdienės patirties tikrovės pagrindu (Berger, Luckmann, 1999). Kita vertus, socialinė integracija atspindi ir tam tikrus minusus, kuriuos kritikavo J. Ruškus, G. Mažeikis (2007). Socialinė integracija minėtų autorių dažnai kritikuojama, nes mažai pakeičia neįgaliųjų būtį visuomenėje, ji tik iš dalies prisideda prie neįgaliųjų socialinių vaidmenų valorizacijos, prie neįgaliųjų pranašumų ir galimybių plėtotės bei aktyvaus jų dalyvavimo bendruomenėse. Socialinė integracija tampa tik ideologiniu orientyru, kartu spekuliuojama socialinės integracijos sąvoka (Ruškus, Mažeikis, 2007). Vadinasi, socialinė integracija būtina neįgaliesiems, atsisakant nustatytų socialinių normų, taisyklių. Neįgalieji būtent yra ta mažumos grupė, kuriems labai svarbu tapti visaverčiams ir naudingiems visuomenės, grindžiamos demokratijos principais, nariams.

Šiuolaikinės gerovės valstybė tampa vis labiau diferencijuota, orientuojamasi į skirtingus vartotojų poreikius, siekius ar tikslus. Gerovės valstybė, nepajėgdama viena užtikrinti ekonominės ir socialinės gerovės savo gyventojams, perleidžia dalį savo funkcijų NVO. Pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms NVO dažnai tampa pagrindinės, vienintelės paramos ir pagalbos teikėjos

1 lentelė. Mokslinės socialinės integracijos sampratos apibrėžimai

Autorius	Neįgaliųjų socialinės integracijos samprata
P. L. Berger, T. Luckmann (1999)	Integracija – prasminga visumos tvarka visiems institucijų procesų dalyviams, įprasminanti subjektyvią individo gyvenimo visumą.
I. Leliūgienė (2003)	Integracija – daromas poveikis grupės tikslams, normoms, nuostatoms.
J. Pivorienė (2003)	Integracija akcentuojama mažumos perspektyva žmonėms įsisažmoninant bei institucionalizuojant savo identitetą visi su kitais, nes jaučiamasi ne izoliacijoje.
J. Ruškus (2002)	Integracija – tai mąstymo bei vertinimo būdas, jungiant socialinę sąveiką ir socialines struktūras grindžiamomis teorijomis ir praktinėmis idėjomis.
I. Zaleskienė, Ž. Jurgutienė (2010)	Socialinė integracija – atstatymas, atsinaujinimas, dalių sujungimas į visumą.
L. Radzevičienė (2007)	Socialinė integracija – palanki neįgaliajam asmeniui organizuota aplinka. Neįgaliųjų socialinių lūkesčių tenkinimas įvairiomis veiklomis.
L. Samsonienė (2006)	Integracija – neįgaliuosius supančių bendraamžių požiūrio į juos kokybės bei elgesio tendencijų įvairiomis situacijomis vertinimas.
S. Ustislaitė, I. Kuginytė-Arlauskienė, L. Valančiūtė (2011)	Integracija – socioedukacinės aplinkos pritaikymas, specialistų kvalifikacija ir specialistų bendradarbiavimo svarba.

(Kėrytė, 2014). Lang (2000) tyrimai rodo, kad negalios žmonės išrinka įvairios socialinės, materialinės, edukacinės problemos. NVO vaidmuo svarbus kryptingai plėtoti jų veiklą, teikiant socioedukacines paslaugas, padedant neįgaliesiems asmenims tapti savarankiškesniems visuomenėje. NVO veikla siekiama padėti neįgaliam žmogui sutvirtinti savo pilietines teises visuomenėje, kuriant tvirtesnes vietas institucijas. NVO yra tarpininkė tarp institucijų ir žmogaus (Lang, 2000). Minėto autoriaus manymu, neįgaliųjų integracija būtina, nes neįgalieji dažniausiai sistemiškai pašalinami iš šiuolaikinės konkurencinės visuomenės. Tikėtina, kad NVO kuria įgalinančią aplinką neįgaliesiems, kurie patiria socialinį bejėgiškumą visuomenėje. Islam (2015) konkretina, kad skurdas ir pajėgumo trūkumas – **esminis veiksnys, kuris izoliuoja neįgaliuosius nuo visos bendruomenės ir socialinės veiklos**. Vadinasi, NVO tampa ta organizacija, kuri padeda neįgaliesiems ir tenkina jų poreikius.

Tačiau šiandienė situacija rodo esant ir negatyvių veiksnių, lemiančių ribotą neįgaliųjų socialinę integraciją. Vienas iš negatyvių iššūkių, kurių patiria NVO – biurokratizmas NVO atžvilgiu. Kaip rodo L. Radzevičienės, A. Juodraičio, I. Beneševičiūtės (2013) tyrimo apžvalga, neįgaliųjų dalyvavimą priimant sprendimus dažnai komplikuoja biurokratiniai mechanizmai. K. M. Guenther (2011) tyrimas taip pat parodė, kad biurokratizmas riboja NVO galimybes dalyvauti formuojant vietos politiką ir priimant sprendimus, trukdo gauti finansinę paramą NVO veiklai. R. Senikaitės (2006) manymu, biurokratinis aparatas nėra pajėgus vykdyti įvairių užduočių, vyraujant sudėtingam sprendimo priėmimo būdui, todėl ir valstybei sunku tenkinti skirtingų vartotojų grupių poreikius. Vadinasi, dėl nepakankamo valstybės NVO veiklos finansavimo netenkina neįgaliųjų poreikiai ir pačiose NVO. Iš čia kyla ir per didelis neįgaliųjų reiklumas valdžios atstovams, latentiška tai, jog per mažai išgirstamas neįgaliųjų balsas. Galima daryti prielaidą, kad

socialinę politiką formuojantys atstovai mažai žino apie neįgalius asmenis ir jų veiklą. L. Ilijeva (2006) taikliai nusako, kad neįgalieji yra lyg nematomi visuomenės nariai, pašalinėti iš visiško politinio, socialinio, ekonominio, kultūrinio bendruomenės gyvenimo. R. Indriliūnaitė (2014) savo tyrimuose atskleidžia, kad stigmatizuojantis neoliberalus gerovės institucijų diskursas, pasireiškiantis taisyklėmis, normomis, ir neigiamas, stigmatizuojantis visuomenės požiūris gali būti įvardijami kaip reikšmingi demotyvuojantys veiksniai, palaikantys individo socialinę izoliaciją. Esant tolerancijai ir socialiniam jautrumui neįgalieji sėkmingiau galėtų įsiliesti į visuomenę. Paminėtina, kad neįgaliųjų sėkminga integracija priklauso ir nuo pačių NVO atstovavimo formų.

Vis dėlto verta pažymėti, kad sėkmingai neįgaliųjų socialinei integracijai didžiausią įtaką turi interesų atstovavimas, orientuotas į neįgaliųjų aktyvumą NVO patieks darant įtaką valdžios sprendimams. Tai patvirtina ir I. Beneševičiūtės (2014) atliktas neįgaliųjų dalyvavimo NVO veikloje tyrimas, akcentuojant pačių neįgaliųjų aktyvumą. Autorė atkreipia dėmesį, kad labai svarbi NVO administracijos ir narių iniciatyva formuojant pozityvų požiūrį į neįgalius asmenis, pabrėžiant neįgaliųjų galias, atskleidžiant gražią patirtį apie juos kaip *galinčius* ir *orius* asmenis, kurie yra naudingi ir visuomenei (Beneševičiūtė, 2014). Paminėtina, kad kokybiškai veiklos plėtotei reikalinga ir finansinė parama, vykdant įvairių neįgaliųjų NVO veiklą. Materialinės bazės stiprinimas NVO suteikia ir tam tikrą galią, sprendžiant neįgaliųjų problemas. Anot E. Sadan (2004), galių suteikimas yra demokratinio klimato produktas ir jos tikslas yra atvirai spręsti bejėgiškumo problemas, sukurtas demokratinėje visuomenėje veikiančių reikšmingų institucijų ir sistemų (Sadan, 2004: 164). Tai reiškia, kad bejėgiškumo problemos sprendžiamos esant pačių neįgaliųjų kooperacijai, taip plėtojant neįgaliųjų galimybes integruotis. Radzevičienė ir kt. (2013) taikliai nusako, kad kooperuodamiesi NVO veikloje neįgalieji tampa ne tik aktyvesni, bet ir gauna daugiau galių. Ruškus, Mažeikis (2007) mano, kad neįgaliųjų galių stiprinimas nėra vien rungimasis, bet siekiant tikslų reikia partneriško lygiavertčio visų dalyvių interesų derinimo ir kooperacijos. Akivaizdu, kad pakanka argumentų įsitikinti, jog neįgaliųjų gerovė priklauso nuo socialinio konteksto lankstumo ir gebėjimo integruoti neįgaliuosius į bendruomenines struktūras (Ruškus, Mažeikis, 2007). Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad socialinė integracija priklauso nuo formuojamos socialinės politikos, pagalbos, teikiamos neįgaliesiems asmenims, ir nuo sudaromų sąlygų neįgaliųjų socialiniam dalyvavimui visuomenėje, kita vertus, socialinė integracija yra ir pačių neįgaliųjų motyvacija, ir iniciatyvos NVO ir už jos ribų, skatinančios įsiliesti į socialinį tinklą ir keisti pačios visuomenės nuostatas į pastaruosius. Tyrėjai ir praktikai nurodo, kad neįgaliųjų socialinė integracija per NVO veiklą ypač svarbi, siekiant lygiavertiško ir oraus neįgaliųjų dalyvavimo visuomenėje.

Tyrimo rezultatų aptartis

Tyrimo analizei pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybinė metodologija leidžia nuosekliai įgyti žinių apie situaciją, siekiant atskleisti socialinę tikrovę (Žydžiūnaitė, 2007). Šiam tyrimui buvo svarbi kiekvieno tyrime dalyvavusio patirtis. Kokybinis tyrimas bandoma gauti išsamesnės informacijos apie tiriamą reiškinį remiantis subjektyvia informantų patirtimi. Todėl ir pasirinktas kokybinis tyrimas, nes norėta išsamiai išsiaiškinti neįgaliųjų socialinę integraciją per NVO veiklą. Kokybinis tyrimas leidžia išsiaiškinti neįgaliųjų socioeducacinius paslaugų poreikius ir atskleisti NVO veiklos atstovavimo formas. Taip pat leidžia prognozuoti neįgaliųjų NVO veiklos

perspektyvas, sėkmingiau integruojantis į visuomenę. Kokybinio tyrimu atskleidžiama nuomonė, apie NVO veiklą, jos vertinimas, socialinę politiką formuojančių ir ją vykdančių atstovų konkreti patirtis neįgaliųjų socialinės integracijos kontekste.

Duomenys rinkti pusiau struktūruotu interviu. Toks interviu naudingas, nes leidžia atskleisti tiriamųjų subjektyvią patirtį ir orientuojamasi į tai, kad tiriamieji turi kompleksą žinių. Žinios apima prielaidas, kad tiriamieji gali aiškiai ir tiesiogiai atsakyti į atvirą klausimą, ir klausimus nuolat papildyti. Tyrėja ir tiriamieji laisvai bendrauja (Flick, 2009). Pusiau struktūruotas interviu pasirinktas todėl, kad siekiama neformalizuoti griežtai pokalbio su tiriamaisiais, pajausti laisvą bendravimo atmosferą. Tyrimu siekta atskleisti neįgaliųjų socialinės integracijos per NVO veiklą prielaidas. Tyrimo metu apklausti keturi tiriamieji įstatymų leidybos ir šalies socialinę politiką vykdančių institucijų atstovai (miesto seniūnas, savivaldybės socialinės paramos skyriaus vedėjas ir du Lietuvos Respublikos Seimo nariai). Iš viso tyrime dalyvavo trys vyrai ir viena moteris. Jie tiesiogiai nedalyvauja neįgaliųjų NVO veiklos plėtotėje. Siekiant išlaikyti tiriamųjų konfidencialumą ir tyrimo etiką, neskelbiami politinių partijų pavadinimai ir miestai, kuriuose atstovaujami neįgaliųjų interesai. Pagrindinis tyrimo atrankos kriterijus buvo tai, kad, nors tiriamieji tiesiogiai nedalyvauja NVO veikloje, tačiau kaip socialinę politiką formuojantys ir ją vykdančios atstovai turi bendradarbiavimo su NVO administracija ir nariais patirtį. Susitikimas ir interviu su tiriamaisiais vyko jų darbo vietose sutartu laiku. Tyrėja nuvykdavo ir įvairius miestus atlikti interviu tiriamiesiems patogiu laiku. Organizuoti individualūs pokalbiai su tiriamaisiais, kurių metu gauti 86 teiginiai. Interviu trukmė nuo 25 iki 40 minučių.

Duomenys analizuoti turinio (angl. *content*) analizės metodu. *Content* analizės metodas suskirsto tyrimo medžiagą pagal kategorijas ir tinka jautriems reiškiniams analizuoti. Šio metodo pranašumas – didelė duomenų teksto apimtis, naudojami patvirtintys teiginiai. Sugrupuotos kategorijos yra tiriamo reiškinio rezultatas (Elo, Kyngas, 2008).

Atskleista neįgaliųjų NVO veiklos plėtotė socialinės integracijos kontekste. Tyrimo analizės metodas leido gautus empirinius teiginius sugrupuoti į kategorijas, kuriomis akcentuojama, kas tiriamiesiems yra svarbu. Apdorojant tyrimo duomenis, buvo išskirtas NVO veiklų kryptingumas, orientuotas į neįgaliųjų socioedukacinių paslaugų poreikių tenkinimą; NVO veiklos, atstovaujant neįgaliųjų interesams, formos socialinės integracijos kontekste; socialinės integracijos veiksniai, lemiantys NVO veiklų plėtotės pokyčius, remiantis tiriamųjų subjektyvia patirtimi.

Pagrindinis NVO tikslas – padėti neįgaliesiems ne tik tapti aktyviems visuomenės nariams, bet ir tenkinti jų poreikius. Bandyta išsiaiškinti, kokios pagalbos dažniausiai tikisi neįgalūs asmenys iš NVO (žr. 2 lentelę). Vienas iš pagrindinių neįgaliųjų poreikių NVO – socialinės paslaugos.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenų analize pabrėžtina, kad svarbiausia neįgaliesiems pagalba iš NVO – socialinės paslaugos. NVO socialinių paslaugų teikimas yra tam tikras neįgaliųjų įgalinimo požymis, nes socialinių paslaugų gavėjai jaučiasi, kad jais pasirūpinama bejėgiškumo situacijomis. Pabrėžiant išskirtos kategorijos turinį iš edukologijos perspektyvos, svarbu tai, kad tiriamieji akcentavo NVO veiklą, skirtą edukacinės veiklos poreikiui tenkinti. NVO veikla plėtojama, orientuojantis į tokius edukacinius procesus, kaip antai žinios, kompetencija, mokymasis, plėtojant ir socialinę neįgaliųjų dalyvavimą (Nikkhah, Redzuan, 2010). Tiriamieji linkę manyti, kad neįgaliųjų dalyvavimas edukacinėje veikloje gali plėtoti saviraišką. Tyrimo dalyviai aktualino ir materialinę pagalbą neįgaliesiems. Tikėtina, kad materialinė pagalba labiau leidžia kryptingai plėtoti NVO veiklą.

2 lentelė. NVO veiklos kryptingumas, siekiant tenkinti neįgaliųjų socioeducacinių paslaugų poreikius

Kategorija	Kategoriją iliustruojantys teiginiai	Teiginių skaičius
Socialinių paslaugų neįgaliesiems poreikis	„Neįgaliesiems reikalinga visapusiška socialinė pagalba mažinant kliūtis, trukdančias jiems dalyvauti įvairiose gyvenimo srityse“; „Be abejo, socialinės paslaugos“; „Neįgaliųjų poreikiai yra dažniausiai, tai būna transporto poreikis, įvairių socialinių paslaugų poreikis“; „Kad socialiniame gyvenime neįgaliesiems būtų patenkintas socialinis poreikis, kaip ir orumas, dalyvaujant draugijoje“; „Dėl socialinių paslaugų ateina neįgalieji“; „Neįgaliųjų socialinių paslaugų problemoms spręsti per mažai skiriama dėmesio, jiems tai aktualu“.	8
Edukacines veiklos poreikis	„Reiškia mokymų poreikis yra, kad mokymas vyktų pagal gyvenamąją vietą“; „Mes turim neformalaus ugdymo centrą ir galėtų būti išnaudojamas ir neįgaliųjų mokymui, kai kurių neįgaliųjų grupių mokymui“; „Tai čia kaip ir daugumai Lietuvos žmonių ugdymo, darbo problemos“; „Mokymo sistema sprendžia tik asmenų su raidos (intelektu) sutrikimais problemas, bet neapima asmenų, turinčių kitokią negalią“; „Neįgaliųjų, ypač vaikų, ugdymo procesą apsunkina nepakankamas dėl negalios atsiradusių specialiųjų poreikių tenkinimo lygis, nepritaikyta ugdymo įstaigų aplinka, trūksta specialiųjų mokymo programų, trūksta ugdymo įstaigų“.	7
Materialinės paramos poreikis	„Na, aišku numeris vienas, be abejo, yra pensijos, svarbi materialinė pagalba neįgaliesiems“; „Jie ateina pašalpų prašo miesto seniūno, išgyventi reikia“; „Šeima, gyvenanti ir mokanti būsto kreditą iš pašalpų labai dėkoja, gavusi materialinę paramą“.	4
Iš viso teiginių:		19

3 lentelė. NVO veiklos formos, atstovaujant neįgaliųjų interesams, socialinės integracijos kontekste

Kategorija	Kategoriją iliustruojantys teiginiai	Teiginių dažnis
Grupinis neįgaliųjų interesų atstovavimas	„Vienos problemos yra susijusios su įstatymais, yra tekę teikti projektus ar rengti kokį poįstatyminį aktą, ar kreiptis į ministrą, kad kažką išnagrinėtų ir pakeistų savo įstatymą, nes organizacijos prašė“; „Pobūdis, na, grupinis interesų, kaip daugumos atstovauja neįgaliųjų organizacijos“; „Neįgaliųjų interesai efektyviai atstovaujami draugijose, siekiant užtikrinti didesnę naudą neįgaliesiems“.	4
Atstovavimo perdavimas kitoms NVO	„Nevyriausybinių organizacijų fondas, remiantis nevyriausybines organizacijos veikla, jos atlieka daug funkcijų“; „Nu, taip tai tik per nevyriausybines organizacijas neįgaliųjų atstovavimas, juk kito mechanizmo šandien nėra“; „Bet mes viską perduodam NVO, nes jos dažniau bendrauja su neįgalioju žmogumi ir viską žino geriau“; „NVO pirmiausia tai, kaip bebūtų pirmoje eilėje yra tarpininkas su likusia visuomenės dalimi atstovauja neįgaliosius“.	4
Iš viso teiginių:		8

Kitos tyrimo metu išskirtos kategorijos – susijusios su NVO neįgaliųjų interesų atstovavimo formomis (žr. 3 lentelę). Atskleista interesų atstovavimo forma, kuri labiausiai nukreipta į NVO grupinį neįgaliųjų interesų atstovavimą.

Kategoriją žymintis tyrimo duomenų turinys nurodo NVO administracijos siekius atstovauti grupės neįgaliųjų interesams. Įdomu tai, kad spręsti neįgaliųjų problemas socialinę politiką formuojančių ir ją vykdančių institucijų atstovai perduoda pačioms NVO, tai reiškia, kad NVO prisiima atsakomybę plėtoti veiklą ir atstovauti neįgaliųjų interesams. NVO iniciatyvumo principas kyla iš apačios, siekiant pagarbos neįgaliųjų orumui ir mažinti susiskaldymą pačioje visuomenėje. Zaleskienė, Matulevičiūtė (2013) tyrimuose mini, kad daugelis NVO geriau atstovauja ir gina visuomenės interesus negu tam tikros valstybės institucijos. Pagrindinis NVO veiklos siekis – mažinti visuomenės susipriešinimą ir didinti socialinę integraciją (kaip teigia vienas tiriamasis: „Bet mes viską perduodam NVO, nes jos dažniau bendrauja su neįgalioju žmogumi ir viską žino geriau“). Manytina, kad kartais valdžios institucijos nepajėgia atlikti pakankamai savo funkcijų padėti žmonėms, todėl dalį funkcijų perduoda kitoms NVO. Vadinasi, NVO žino realias neįgaliųjų problemas, kurias nuolat sprendžia, kartu išgirstamas ir subjektyvus neįgaliųjų balsas.

Nagrinėjant neįgaliųjų socialinę integraciją per NVO veiklą buvo išskirtos kategorijos, žyminčios negatyvius sunkumus, su kuriais tenka susidurti NVO administracijai, socialinę politiką formuojančių ir ją vykdančių atstovų požiūriu. Tyrime dalyvavę asmenys nurodė sunkumus, lemiančius interesų atstovavimą NVO (žr. 4 lentelę). Vienas iš sunkumų, ribojančių neįgaliųjų interesų atstovavimą, – valdžios institucijų atstovų biurokratizmas NVO atžvilgiu.

Šiose kategorijose išskirti sunkumai, kylantys NVO, tyrimo dalyvių vertinimu, ribojantys NVO veiklos plėtotę – valdžios institucijų atstovų biurokratizmas NVO atžvilgiu. L. R. Keiser

4 lentelė. *Sunkumai, kylantys NVO administracijai ir socialinę politiką formuojantiems asmenims atstovaujant neįgaliųjų interesams*

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Valdžios institucijų atstovų biurokratizmas NVO atžvilgiu	„Neįgalieji susiduria su dideliais biurokratiniais elementais“; „Vyriausybė, vykdydama įvairias programas dėl neįgaliųjų integracijos į visuomenę, gaudama šioms reikmėms pinigų ir iš ES, konkrečiais atvejais yra bejėgė padėti žmonėms“; „Jeigu tai eitų kalba vis tik apie sistemą, kad tai būtų nuolatos, nes kitą kartą būna, tarkime, priimamas įstatymas, nu, skaitant, atrodo, tikrai gražiai, bet paskui gyvenime atsiranda tiek įvairių niuansų paaiškėja praktikoje ir pamatai, kad ir čia reiktų pataisyti ir čia reiktų, juk neįmanomą visko gyvenime numatyti juo labiau kai keičiasi gyvenimas ir ta biurokratija nu, nėra gerai“; „Kol kas yra iš valdžios, galbūt kažkas negerai biurokratizmas, galbūt kas per mažai, bet tai čia yra viskas iš valdžios daugumoje pusės“; „Mūsų valdžios aparatas labai biurokratinis taip jau yra, sunku su visais tartis“;	5
Visuomenės žinojimo apie neįgalius asmenis stoka	„Daug yra mitų visuomenė nežinojo, kad tokie egzistuoja, nu, bendro susirgimo didžioji dalis sėdėjo namuose, o kurtieji, aklieji gyveno mikrorajonuose“; „Aš matau, kaip ir pačioje visuomenėje neįgalieji gali atskleisti savo gabumus, tačiau mes nežinome daug apie juos, neįgalūs dar yra socialiai atskirti“; „Gal mes patys per mažai žinome, yra stereotipai apie neįgaliuosius“.	3

Per didelis neįgaliųjų reiklumas valdžios atstovams	„Įpratę, kad kažkas jiems turi duoti, kaip anais laikais daugiau duodavo, be abejojimo, čia pabrėžiu vyresnio amžiaus neįgaliuosius“; „Jie labai dažnai įsivaizduoja, taip kad kažkas jam yra skolingas jis turi negalėti ir kažkas yra skolingas turi jam viską duoti ko jis užsimano. Ypač kas turi jį prižiūrėti kažkas turi kažką vesti, vežti jam kažkas kažką turi atnešti, duoti ir taip toliau“.	2
Konfliktų perkėlimas neįgaliesiems	„Kur tiktai pakvimpa materialiniais dalykais reikia nereikia ir valdžios su nevyriausybinėm, kuriai valdžiai patinka, kuriai neleidžia ramiai miegoti, tie konfliktai yra pastoviai tai gerąją prasme, bet ir yra kurie nieko gero neduos ir išsidraskom“.	1
Iš viso teiginių:		11

(2010) pažymi, kad biurokratizmas nėra geras dalykas ir jo reikėtų vengti. Biurokratijos priežastis – sąveikos su NVO stoka ir neįtraukimas NVO į problemų sprendimą. Nėra ir visų dalyvių dialogo dėl NVO veiklos krypties, vykdančios neįgaliųjų socialinę integraciją. Valdžios institucijos ir trečiojo sektoriaus organizacijos dažnai skirtingai mato ir vertina socialines problemas, todėl tampa sunku priimti bendrą sprendimą (Kėrytė, 2014: 111). Verta paminėti, kad parodoma ir galia prieš NVO, anot J. Crowther (2013), galia virš (angl. *power over*) nurodo dominuojančiųjų gebėjimą pasiekti sau palankių rezultatų prieš nedominuojančią grupę. Todėl vis dar nepakankamai žinoma apie negalią turinčius asmenis. Vertindami išskirtos kategorijos turinį, tyrimo dalyviai pabrėžė pačių neįgaliųjų reiklumą valdžios atstovams. Tai reiškia, kad neįgaliųjų interesai laikomi nepakankamai svarbūs. Analizuojant tiriamųjų atsakymus paaiškėjo, kad dažniausiai konfliktai perkeliama neįgaliesiems. Vadinasi, konfliktinės situacijos kyla, kai nesutampa visų dalyvių interesai. Pavyzdžiui, gauti finansinę paramą NVO veiklai.

Siekiant atsakyti į tyrimo probleminį klausimą, nustatyti socialinės integracijos veiksniai, suteikiantys neįgaliesiems galimybę labiau įsiliesti į visuomenę per NVO veiklą. Pateikiami tyrimo duomenys, nurodantys neįgaliųjų interesų atstovavimą, skirtą didinti neįgaliųjų aktyvumą patiemis darant įtaką valdžios sprendimams (žr. 5 lentelę).

Kategorijos turinys žymi pozityvų socialinės integracijos veiksnį, kurį tyrimo dalyviai mano esant bene esmingiausią, tai interesų atstovavimas, siekiant didinti neįgaliųjų aktyvumą NVO pačioms darant įtaką valdžios sprendimams. Neįgaliųjų aktyvumas ir gebėjimas kooperuotis tiriamųjų įvardijamas kaip svarbi NVO veiklos kryptis. Tyrimo rezultatai rodo, kad NVO svarbi ir finansinė valdžios atstovų parama. Tyrimo dalyvių mintys atspindi, kad NVO perspektyva matoma, anot L. Ilijevos (2006), gerinant NVO ir vietos valdžios bendradarbiavimą, tai ne tik neįgaliųjų gyvenimo sąlygų gerinimas, siekiant socialinės jų integracijos, bet ir NVO narių dalyvavimas priimant sprendimus. Minėtos autorės išvalga paaiškina, kad NVO tampa iniciatore materialinių išteklių stiprintoja ir projektų plėtros strategė. Remiantis duomenų analize išryškėjo, kad svarbūs ir glaudūs NVO santykiai su valdžios atstovais. Tikėtina, kad visų dalyvių glaudžiais santykiais skatinamas ir efektyvus NVO darbo veiklos organizavimas. Ž. Kėrytė (2014) daro išvadą, kad NVO įgyja ypač svarbų vaidmenį kuriant visuomenės gerovę kartu su valstybe, mažinant socialinę atskirtį ir kuriant darnią visuomenę (Kėrytė, 2014: 106). Vadinasi, NVO neįgaliųjų socialinės įveikos priemonė, kuri skatina didesnę neįgaliųjų socialinę įtrauką į visuomenę per neįgaliųjų dalyvavimą NVO veikloje.

Stripsnio autorės atliktas kokybinis tyrimas atskleidė, kad socialinės neįgaliųjų integracijos pagrindas pirmiausia kryptinga NVO veikla, skirta tenkinti neįgaliųjų poreikius. Visi tyrimo daly-

5 lentelė. Socialinės integracijos veiksniai, lemiantys NVO veiklos plėtotės pokyčius

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Interesų atstovavimas, orientuotas į neįgaliųjų aktyvumą NVO patiemis darant įtaką valdžios sprendimams	„Aktyvumas kuriamas susivienijimu, o grindžiama susitarimu“; „Čia priklauso nuo pačių nevyriausybinių organizacijų turi būti aktyvumas“; „Žmogaus varomoji jėga yra problema. Jeigu tu neturi problemos, nu, tai kažką tau siekti gyvenime, stengtis dingsta motyvai, vardan ko?“; „Vienas indėlis ir didelis aktyvumas buvo, kai buvo priiminėjimas „Socialinių įmonių įstatymas“ stojant į Europos Sąjungą ir buvo keičiami statusai norėjo Lietuvos priimti labai nepalankų įstatymą. Tada mes labai greitai kūrėme neįgaliųjų įmonių asociaciją, privertėme priimti labai normalų ir palankų įstatymą vien dėlto, kad turėjome itin aktyvią organizaciją“; „Tai sakau aktyvus žmogus praktiškai, nu, turi kapanotis pats, aš suprantu, kad jis tai darytų jau gavęs truputėlį pradžią“; „Gal didesnis aktyvumas pačių neįgaliųjų, tų nevyriausybinių organizacijų, draugijos, sąjungos“; „Dabar yra suaktyvėjimas neįgaliųjų su kaimo bendruomenėm“; „Jeigu neįgaliųjų organizacijos nyks, nu, kaip pavieniai žmonės per ką jie bendraus, nu, per ką jie bendraus? Kas ar valstybė pradės kurti, bet valstybė vėl kažko kito nesukurs“.	15
Neįgaliųjų gebėjimas kooperuotis NVO, siekiant kokybiško interesų atstovavimo	„Nu, aš vis tiek manau tik per organizacijas turi jungtis į organizacijas, galbūt jie padės dar kažkam turint tas pačias problemas“; „Organizacijos kūrėsi iš apačios atsirado, politikai jų nekūrė, nei veiklų“; „Tik dėka, kad kooperuojamės ir įkūrėme organizuotą struktūrą. Darėme visuomeniniais pagrindais“; „Kokios taip bebūtų neįgaliųjų organizacijos ar kitos organizacijos organizuota ta jėga, nu, jinai ir iš tikrųjų yra jėga, nes čia ir valdžią priverčia dirbti“; „Tik per organizacijas turi jungtis į organizacijas vis tiek jos turi būti aktyvinamos“; „Aš visada kalbu už tai, kad tiktai vienykitės, ginčikitės ir bandykite spręsti patys problemas, bandykite siūlyti, bandykite teikti“.	10
Finansinė parama asmeniui, atstovaujant ir sprendžiant asmenines problemas	„Šiuo metu neįgaliesiems paslaugos teikiamos nepakankamai, jų kokybė neatitinka reikalavimų, trūksta finansavimo bei specialistų“; „Būtina kuo daugiau lėšų skirti neįgaliesiems“; „Jiems gal yra sudėtingiau, vadinasi, to finansavimo tikrai trūksta“; „Nevyriausybinių organizacijų fondas, remia finansiškai nevyriausybines organizacijas veiklą“; „Neįgaliųjų interesai efektyviai atstovaujami siekiant užtikrinti didesnę naudą ir finansinę paramą neįgaliesiems“; „O valdžia, nu, tai ką gali padėti kažkiek patalpų klausimu, gal kažkiek finansavimu“.	8
Interesų atstovavimas, orientuotas į NVO narių sprendimų priėmimą	„Patys turi spręsti“; „Visi klausimai ir problemos, susijusios su neįgaliais, sprendžiamas tarantis su jais ir atsižvelgiant į jų nuomonę“; „Spręsti reikia jiems dėl socialinių paslaugų žmonėms su negalia įstaigų stėgimą, socialinių paslaugų žmonėms su negalia“; „Reguliarai vyksta susitikimai nevyriausybines organizacijos ir socialinės paramos skyriaus, nu, neįgalieji patys turi priimti sprendimus“.	5
Glaudesni NVO santykiai su valdžios atstovais	„Mano nuomone, pirmoj eilėj toj pačioj neįgaliųjų organizacijose turi būti geri santykiai“; „Į bendruomenę miesto turėtų bendrijos įsijungti ir palaikyti labai tamprus ryšius su miesto, kaimo bendruomenėmis“; „Čia turėtų būti tampresnis ryšis kartu su visomis institucijomis, tik tada, kaip pasakyt, tada tas pilietiškumas galima jau būtų va ir kažkokius raštus parašyti“; „Geru santykiu su visais“.	5

Efektyvus NVO darbo veiklos organizavimas	„Kaip seniūno važiuoju dėl visų šitų projektų dėl pastatų renovacijos draugijos“; „Turėtų būti tikslo sprendimas vienas, efektyvus NVO darbas, tada ir bus rezultatas“; „Neįgaliųjų organizacijos didelę įtaką turi, tai praktiškai savaime tai gaunasi, nes jie dirba pakankamai efektyviai ir gerai“.	3
NVO neįgaliųjų socialinės atskirties įveikimo priemonė	„NVO yra kaip svarbi priemonė, kad padėtų neįgaliesiems žmonėms integruotis į visuomenę, kad nebūtų atskirti“; „Tokios kaip nevyriausybinės neįgaliųjų organizacijos labai stipriai kovoja su neįgaliųjų atskirtimi ir visada padės žmogui“; „Atskirtis ar kiti dalykai daugiau pamatoma yra tų nevyriausybinių. Paprasti žmonės yra šalia parastų žmonių“.	3
Iš viso teiginių:		49

viai pabrėžė neįgaliųjų socialinės integracijos svarbą per NVO veiklą. Atkreiptinas dėmesys, kad informantai pažymėjo pasitikėjamą pačiomis NVO, kaip gerai atliekančiomis savo darbo veiklos funkcijas, atstovaujant neįgaliųjų interesus. Tačiau įgyvendinant socialinę integraciją, informantų nuomone, spragos yra biurokratizmas, dėl to socialinę politiką formuojančių ir ją vykdančių atstovų dėmesys NVO nėra pakankamas ir neįgaliųjų balsas nėra pakankamai girdimas. Reikia pažymėti, kad esant biurokratizmui NVO atžvilgiu patys neįgalieji neįtraukiami neištraukia į sprendimo procesus politiniu lygmeniu, tai riboja socialinę integraciją. Galima daryti prielaidą, kad neįgalieji tampa iššūkiu socialinės integracijos sistemai. Manoma, kad neįgalieji suprantami kaip nepakankamai socialiai vertingi asmenys pačioje visuomenėje, į juos žiūrima kaip į reikalaujančius. Vadinasi, žinojimas apie negalią turinčius asmenis vis dar nėra pakankamas. Šioje situacijoje NVO turėtų būti socialiai aktyvesnės, siekdamos daugiau žinoti apie neįgaliuosius, bet ir padėti lengviau jiems įsilieti į visuomenę.

Informantų buvo paprašyta nurodyti, ką, jų manymu, būtų galima pakeisti NVO veikloje, kad neįgaliesiems pavyktų lengviau integruotis į visuomenę. Vienas iš svarbiausių socialinės integracijos veiksnių – neįgaliųjų aktyvumas NVO patiemis darant įtaką valdžios atstovų sprendimams. Neįgaliųjų NVO išitraukimas į sprendimus skatins ne tik aktyvumą, bet tai kelias link pozityvių nuostatų į neįgaliuosius formavimą visuomenėje. Labai svarbu NVO veiklos efektyvumas kaip neįgaliųjų socialinės atskirties įveikimo priemonė. Vadinasi, NVO sudaro prielaidas ir neįgaliųjų integracijai.

Tikimasi, kad šiuo kokybiniu tyrimu bus prisidėta prie efektyvesnės neįgaliųjų socialinės integracijos, parodant, jog būtina nuolat įtraukti ir pačias NVO į problemų sprendimą, kad neįgalieji galėtų daryti įtaką socialinę politiką formuojantiems ir ją vykdančioms atstovams. Verta paminėti, kad šio tyrimo rezultatai padės subjektyviai suprasti negalią turinčius asmenis, jų svarbą visuomenėje, matyti juos aktyvius ir naudingus visuomenės narius. Tikimasi, kad šis tyrimas prisidės siekiant pagerinti neįgaliųjų situaciją visuomenėje, jiems tapti oriems asmenims.

Išvados

1. Tyrimo metu, naudojant kokybinio tyrimo metodus, atskleisti esminiai NVO veiklos bruožai, siekiant tenkinti socioedukacinius poreikius. Paaiškėjo, kad neįgalieji labiausiai tikisi socialinių paslaugų iš NVO. Socialinėmis paslaugomis siekiama neįgaliųjų savarankiškumo. NVO veikla pasižymi ir edukaciniais ypatumais, tyrimo rezultatai parodė, kad neįgalieji įsilię į

- NVO, reiškė mokymų poreikį, plėtojant jų saviraišką. Analizuojant tiriamųjų patirtį paaiškėjo, kad esant ekonominiam bejėgiškumui neįgaliesiems svarbu materialinės paramos poreikis.
2. Taikant kokybinio tyrimo priėgą, atskleistos NVO veiklos formos, atstovaujant neįgaliųjų interesams, socialinės integracijos kontekste. Tyrimas parodė, kad dažniausiai NVO atstovauja grupei neįgaliųjų. Kuo daugiau neįgalieji yra atstovaujami, tuo labiau integruojasi į pačią visuomenę. Tyrimo dalyviai, kalbėdami apie NVO atstovavimo formas, pabrėžė, kad valdžios atstovai perduoda NVO spręsti neįgaliųjų problemas. Tai rodo ir tam tikrą socialinę politiką formuojančių ir ją vykdančių atstovų pasitikėjimą NVO, nes jos labiau geba spręsti neįgaliųjų problemas negu valstybės institucijos.
 3. Tyrimas, taikant kokybinio tyrimo metodus, padėjo atskleisti sunkumus, kylančius NVO administracijai ir socialinę politiką formuojantiems ir ją vykdančioms asmenims, atstovaujant neįgaliųjų interesams. Nustatyti negatyvūs sunkumai, ribojantys neįgaliųjų socialinę integraciją: valdžios institucijų atstovų biurokratizmas NVO atžvilgiu, visuomenės žinojimo apie neįgalios asmenis stoka, per didelis neįgaliųjų reiklumas valdžios atstovams, konfliktų perkėlimas neįgaliesiems. Šie įvardyti sunkumai rodo visų dalyvių dialogo stoką. Vadinasi, vis dar nėra pakankamai žinomos neįgaliųjų problemos, todėl ir konfliktai perkeliama neįgaliesiems.
 4. Tyrimo dalyviai nurodė aktualius veiksmus, kurie lemtų NVO veiklos plėtotės pokyčius, siekiant neįgaliųjų socialinės integracijos. Svarbūs NVO siekiai įvardyti šie: interesų atstovavimas, siekiant neįgaliųjų aktyvumo NVO patiemis darant įtaką valdžios sprendimams, neįgaliųjų gebėjimas kooperuotis NVO, siekiant kokybiško interesų atstovavimo, finansinė parama asmeniui, atstovaujant ir sprendžiant jo problemas, interesų atstovavimas, orientuotas į NVO narių sprendimų priėmimą, glaudesni NVO ir valdžios atstovų santykiai, efektyvus NVO darbo veiklos organizavimas, NVO neįgaliųjų socialinės atskirties įveikimo priemonė.

LITERATŪRA

- Alčiauskaitė, L.; Šinkariova, L. 2012. Fizinę negalią turinčių asmenų saviveiksmingumo ir suvokiamos socialinės paramos sąsajos. *Visuomenės sveikata*, 3(58): 101–109.
- Bagdonas, A.; Lazutka, R.; Vareikytė, A.; Žalimienė, L. 2007. *Skirtingi, bet lygūs visuomenėje ir darbuotėje*. Vilnius: Specialiosios psichologijos laboratorija, Lietuvos darbo rinkos mokymo laboratorija.
- Beneševičiūtė, I. 2014. Neįgaliųjų socialinis dalyvavimas neįgaliųjų nevyriausybinų organizacijų veiklose. *Pedagogika*, t. 115, Nr. 3: 147–162.
- Beneševičiūtė, I. 2013. Įgalinančio dialogo poreikis ir patirtis, plėtojant socialines paslaugas nevyriausybiniame neįgaliųjų organizacijoje. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr. 1(11): 157–182.
- Berger, P. L.; Luckmann, T. 1999. *Socialinės tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
- Crowther, J. 2013. Defining And Measuring 'Empowerment' In Community Based Projects. *Concept*, Vol. 4 No. 3: 1–9.
- Dijker, Alphen, et al. 2011. Social integration of people with intellectual disability: insights from a social psychological research programme. *Journal of Intellectual Disability Research*, Vol. 55 part 9: 885–894.
- Flick, U. 2009. *An Introduction to Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage. California.
- Elo, S.; Kyngas, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1): 107–115.
- Guenther, K. M. 2011. The Possibilities and Pitfalls of NGO Feminism: Insights from Postsocialist Eastern Europe. *Journal of Women in Culture and Society*, Vol. 36, No. 4: 863–887.

Ilieva, L. 2006. The NGO role in advocacy for the human rights of people with disabilities in Bulgaria. Prieiga per internetą <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/ilieva.pdf> [žiūrėta 2015 m. gegužės 15d.].

Indriliūnaitė, R. 2014. Į(ši)traukimas į socialinių paslaugų sistemą: nakvynės namų gyventojų ir socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų požiūris. *Kultūra ir visuomenė*, 5 (2): 105–127.

Islam, M. R. 2015. Rights of the People with Disabilities and Social Exclusion in Malaysia. *International Journal of Social Science and Humanity*, Vol. 5, No. 2: 171–177.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija. 2010 05 27, Nr. XI-854. Vilnius. 13. *Valstybės žinios*, 2010 06 10, Nr. 67-3350.

Keiser, L. R. 2010. Understanding Street-Level Bureaucrats' Decision Making: Determining Eligibility in the Social Security Disability Program. *Public Administration Review*. Vol. 70 Issue 2, 247–257.

Kėrytė, Ž. 2014. Socialinių nevyriausybinių organizacijų, generuojančių pajamas, atsiradimo kontekstas ir vaidmuo Lietuvos gerovės valstybėje. *Kultūra ir visuomenė*, 5(1): 105–124.

Lang, R. 2000. The Role of NGO's in the Process of Empowerment and Social 18. Transformation of People with Disabilities. *Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal*, 2: 1–22.

Leliūgienė, I. 2003. *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas 2013. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. IX-2228.

Nikkhah, H. A.; Redzuan, M. 2010. The Role of NGOs in Promoting Empowerment for Sustainable Community Development. *Journal of Human Ecology*, 30(2): 85–92.

Radzevičienė, L.; Juodraitis, A.; Beneševičiūtė, I. 2013. Neįgalių asmenų įtraukimas į problemų sprendimo procesą NVO veiklose. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2(29): 47–54.

Radzevičienė, L. 2007. Neįgalių asmenų psichosocialinių lūkesčių tenkinimo galimybės sportinėmis veiklomis. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2(17): 157–164.

Radzevičienė, L. 2003. *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichosocialinė raida*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Ruškus, J.; Mažeikis, G. 2007. *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritisė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Ruškus, J. 2002. *Negalės fenomenas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Sadan, E. 2004. *Empowerment and Community Planning: Theory and Practice of People-Focused Social Solutions*. Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad Publishers.

Samsonienė, L. 2006. Mokytojų požiūriai į neįgaliųjų integruotą ugdymą. *Filosofija, Sociologija*, Nr. 4: 42–45.

Senikaitė, R. 2006. *NVO, valstybės ir verslo sektorių santykių modelis*. [žiūrėta 2015 m. balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_2029-2074.N_1.PG_97-109/DS.002.0.01.ARTIC

Ustilaitė, St.; Kuginytė-Arlauskienė, I.; Valančiūtė, L. (2011). Pedagogų nuostatos į neįgalių vaikų integraciją bendrojo lavinimo mokyklose. *Socialinis darbas*, 10(2): 241–254.

Zaleskienė, I.; Matulevičiūtė, G. 2013. Nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatumai, teikiant paslaugas specialiųjų poreikių turintiems asmenims ir jų šeimoms. *Socialinio darbo tyrimai ir aktualijos*, t. 2: 102–116.

Zaleskienė, I.; Jurgutienė, Ž. 2010. Neįgaliųjų socialinės integracijos teisinis reglamentavimas. *Socialinis ugdymas*, Nr. 11(22): 18–26.

Žydžiūnaitė, V. 2007. *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija.

DEVELOPMENT OF THE ACTIVITIES OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS OF THE DISABLED IN THE CONTEXT OF SOCIAL INTEGRATION

Irmina Beneševičiūtė

Summary

The paper analyses the development of the activities of non-governmental organisations of the disabled in the context of social integration. Social Integration Act (2013) emphasizes that during the implementation of social integration ideas, it is important to ensure equal rights and opportunities of the disabled in the society, to establish the principles of their social integration, to define social integration system and its prerequisites as well as the authorities implementing the social integration of people with disabilities. The NGO concept of social integration of people with disabilities in Lithuania is described presenting a variety of social integration concepts assumed by scientists, theorists and practitioners. Hereby is presented an empiric investigation, which purpose was to reveal the approach and experience of respondents towards the development of the NGOs activities. The findings of a qualitative research performed by the author of the article revealed that disabled people expected the most social services from the NGOs. The independence of disabled people is pursued by social services. Educational peculiarities are also characteristic to the activities of NGOs. The research findings demonstrated that the disabled, who joined NGOs, expressed their need for training and developing their self-expression. Analysing the experiences of respondents, it became clear that the need for material help was important to disabled people. The research showed that usually NGOs represented a group of disabled people. The more disabled people were represented, the more they integrated to the society itself. Talking about the forms of representation, the participants of the research emphasised that the representatives of authorities transferred to NGOs to solve the problems of disabled people. This demonstrated the trust in NGOs by people, who form a particular social policy, and the people, who implement it, whereas such organisations were more able to solve the problems of disabled people than state institutions. Applying qualitative research methods, the research helped to reveal the difficulties arising from the administration of NGOs and people forming and implementing the social policy representing the interests of disabled people. Difficulties limiting the social integration of disabled people were established: the bureaucracy of the representatives of the state authorities in respect of NGOs, the lack of public awareness of disabled people, too strict requirements of disabled people to the representatives of the authorities, and the transfer of conflicts to disabled people. These difficulties showed the lack of dialogue by all participants. The participants of the research actualised the factors, which were oriented towards the changes of the development of NGOs' activities, pursuing the social integration of disabled people. The representation of interests oriented towards the activeness of disabled people in the NGOs gaining the influence on the resolutions of authorities, the ability of disabled people to cooperate in NGOs pursuing the high quality representation of their interests, financial support for a person representing and solving personal problems, the representation of interests oriented towards decision-making by the members of NGOs, closer relationships with the representatives of the authorities, efficient organisation of the NGOs' activities, and NGOs as a measure to overcome the social exclusion of disabled people were listed as the important endeavours of NGOs. Hence, an NGO is a social overcoming tool, which encourages higher involvement into society through the participation of disabled people in the activities of NGOs.

Key words: NGOs activities development, social integration, disability.